

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดประชาชนนับเป็นห้องสมุดประเภทเดียวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าใช้ โดยไม่จำกัดเพศ วัย เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ความรู้ฐานะหรืออาชีพ ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือสิ่งพิมพ์ตลอดจนวัสดุทัศนวัสดุชนิดต่าง ๆ ซึ่งให้ทั้งการศึกษา ข่าวสารที่ทันสมัย ความบันเทิง เริงรมย์และความจรใจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย การศึกษาสำหรับคนส่วนใหญ่เป็นสิ่งจำเป็นมาก สถิติการศึกษาปี 2521 แสดงให้เห็นว่า มีผู้ได้รับการศึกษาต่อในระบบโรงเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว เพียงจำนวน 335,709 คน¹ หรืออัตราการเลื่อนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปี 2520-2521 คิดเป็นร้อยละ 62.13² ส่วนผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับ ถ้าไม่มีโอกาสศึกษาค้นคว้าต่อ นานไปก็ย่อมลืมหนังสือเป็นธรรมดา ด้วยเหตุนี้เอง ห้องสมุดประชาชนจึงมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการให้การศึกษาดลอดชีวิต (Lifelong Education) แก่ปวงชน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวง, กองแผนงาน, สถิติการศึกษาฉบับย่อ ปีการศึกษา 2521 (กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, 2521), หน้า 20.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

การศึกษาตลอดชีวิตหรือที่เรียกว่า การศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษานอกระบบ (Informal Education) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสิ่งทีการศึกษาในโรงเรียน (Formal Education) ไม่สามารถจัดให้กับสังคมได้ เนื่องจากสภาวะการณที่เปลี่ยนแปลงไป¹ เช่น อัตราประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ภาวะเศรษฐกิจที่เป็นปัญหามากขึ้น

อนึ่ง จากผลงานของ ดร. มอริส เอ. เกลแฟนด์ (Dr. Morris A. Gelfand)² คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุด³ รวมทั้งการวิจัยของสมบุรณ์ ภูทล่ำ⁴ ต่างให้ข้อคิดเห็นว่า ควรจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตัวอย่างขึ้นในกรุงเทพฯ ให้จัดบริการอย่างดีเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ต่างจังหวัด ข้อเสนอแนะดังกล่าวคงเป็นเพราะเหตุว่า กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของความเจริญในด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านสรรพวิชา การ ห้องสมุดประชาชนที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ นั้นเดิมอยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการและเทศบาลนครกรุงเทพฯ สำหรับห้องสมุดประชาชนของเทศบาลนครกรุงเทพฯหรือกรุงเทพมหานครในปัจจุบันได้เปิดดำเนินการมาเป็นเวลานานนับ ๒๐ ปีแล้ว การที่จะบริหารและให้บริการได้ดีนั้น ย่อมต้องคำนึงถึงผู้ใช้เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาโดยตรงถึงทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารว้จยในเรื่องนี้ เพื่อให้ทราบถึง

¹ ประชุมสุข อาชวอำรุง, "การศึกษารูปนัย: หลักการและเหตุผล," วารสารครูศาสตร์ 5 (ตุลาคม 2518): 72.

² Morris A. Gelfand, The National Library, and Library Development and Training in Thailand (Bangkok: UNESCO, 1962), p. 32.

³ กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุดของกระทรวงศึกษาธิการ ครั้งที่ 2/2506" (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2506), หน้า 4. (อัดสำเนา.)

⁴ สมบุรณ์ ภูทล่ำ, "ปัญหาของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 235.

ทัศนคติของผู้ใช้ที่มีต่อห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมงานห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และทั้งอาจเป็นตัวอย่างแก่ห้องสมุดประชาชนอื่น ๆ ที่จะพัฒนาตามต่อมาก็ด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ "การศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร" แบ่งได้เป็น ๓ กลุ่มคือ (1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร (2) งานวิจัยที่ศึกษาทัศนคติและสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน และ (3) งานวิจัยที่กล่าวถึงพัฒนาการ ปัญหา และวิธีแก้ไขการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร

ใน พ.ศ. 2517 สุรางค์ ฤณวงษ์¹ ทำการวิจัยเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานห้องสมุดประชาชนสวนลุมพินี ห้องสมุดประชาชนปทุมวัน ห้องสมุดประชาชนชอยพระนาง ห้องสมุดประชาชนบางลำพู และห้องสมุดประชาชนอนงคาราม ส่วนอุบลวรรณ กิตติมานนท์² ศึกษาเฉพาะความต้องการด้านบริการของผู้ใช้ในปี 2520 ในห้องสมุด 7 แห่งได้แก่ ห้องสมุด

¹ สุรางค์ ฤณวงษ์, "การประเมินผลการปฏิบัติงานห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517).

² อุบลวรรณ กิตติมานนท์, "ความต้องการบริการของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

ประชาชนสวนลุมพินี ห้องสมุดประชาชนปทุมวัน ห้องสมุดประชาชนขอพระนาง ห้องสมุดประชาชนนงนุชคาราม ห้องสมุดประชาชนวัดสังข์กระจาย ห้องสมุดประชาชนบางเขน และห้องสมุดวิชาการ

สุรางค์ กุณวงษ์ ดำเนินการวิจัยโดยสร้างแบบสอบถามขึ้น 2 ชุด สำหรับแจกผู้ใช้ห้องสมุดชุดหนึ่ง และแจกบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครอีกชุดหนึ่ง ผู้ใช้ห้องสมุดได้รับแจกแบบสอบถามในเดือนมีนาคม 2517 จำนวน 1,000 คน และผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่ถูกต้องสมบูรณ์กลับคืนมา 639 ฉบับ สำหรับแบบสอบถามที่แจกแก่บรรณารักษ์มอบให้บรรณารักษ์ของห้องสมุดทั้ง 5 แห่ง เป็นผู้ตอบประกอบการศึกษา

ฉันทฉลววรรณ กิตติมานนท์ สร้างแบบสอบถามเพียงชุดเดียวเพื่อแจกแก่ผู้ใช้ห้องสมุดแห่งละ 30 คน ในระหว่างวันที่ 14-21 มีนาคม 2521 ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมา 180 ชุด

ผู้วิจัยทั้งสอง วิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว โดยคัดคำอัตราส่วนร้อย ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลการวิจัยสถานภาพของผู้ใช้ใกล้เคียงกัน คือ สุรางค์ กุณวงษ์ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 รองลงมาคือระดับปริญญาตรี มีอายุระหว่าง 14-21 ปี ส่วนฉันทฉลววรรณ กิตติมานนท์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชายเช่นเดียวกัน เป็นนักเรียนนักศึกษา อายุ 16-27 ปี

จากผลการวิจัยของสุรางค์ กุณวงษ์ ผู้ใช้เห็นว่า สถานที่คับแคบ ไม่เปิดห้องน้ำ ให้ใช้ โต๊ะเก้าอี้ ตู้กฤตภาคและจุลสารมีจำนวนน้อยไป ควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่พร้อมทั้งให้มีควมรู้ในงานห้องสมุด ให้มีบริการยืมหนังสือไปอ่านที่บ้าน ให้มีเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือในการค้นคว้าหนังสือ ผลวิจัยของฉันทฉลววรรณ กิตติมานนท์ ผู้ใช้เห็นว่า สถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ และบริการเฉพาะของห้องสมุดประชาชนสวนลุมพินีอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ผู้ใช้ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงเวลาเปิดปิดห้องสมุด แต่ต้องการยืมหนังสือไปอ่านนอกห้องสมุด ต้องการให้มีบริการแนะนำหนังสือ จัดตั้งห้องสมุดในเขตท้องที่ต่าง ๆ จัดฉายภาพยนตร์เป็นครั้งคราว และให้มีบริการ

น้ำดื่ม ปัญหาคือโต๊ะเก้าอี้ไม่เพียงพอ หนังสือไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย

นอกจากนี้ สุรางค์ กุณวงษ์ ยังวิจัยพบว่า ผู้ใช้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตที่ห้องสมุดตั้งอยู่ สนใจหนังสือหมวดประวัติศาสตร์ วรรณิยาย วารสารทางการศึกษาและหนังสือพิมพ์สยามรัฐมากที่สุด ปัญหาของผู้ใช้คือ ที่นั่งอ่านหนังสือไม่เพียงพอ มีวารสารและหนังสือน้อยไป ส่วนผู้ดำเนินงานห้องสมุดมีปัญหา เรื่องขาดแคลนเจ้าหน้าที่ เครื่องใช้ประจำสำนักงานและงบประมาณ

งานวิจัยที่ศึกษาทัศนคติและสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน

ดร. ชาร์ลส์ อีแวนส์ (Dr. Charles Evans)¹ เป็นผู้ที่ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของผู้ใช้และผู้ไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนแถบโอไฮโอ เซียนไฮต์ รัฐคาลิฟอร์เนีย เมื่อปี 2513 อีแวนส์ตั้งสมมุติฐานว่า ในกลุ่มชนชั้นกลางผู้ไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนมีทัศนคติที่ดี เช่นเดียวกับผู้ใช้ เขาเลือกศึกษาเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลาง และผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป เพราะถือว่าเป็นกลุ่มที่ใช้ห้องสมุดมากที่สุด และสุ่มตัวอย่างแจกแบบสอบถามแก่ประชาชนในแถบโอไฮโอ เซียนไฮต์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนมีทัศนคติที่ดีกว่าผู้ไม่ใช้ และทัศนคติมีผลต่อการใช้ห้องสมุดด้วย ผู้ใช้ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาสูงและเป็นเพศหญิง อายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป จนถึงมากกว่า 60 ปี มักมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการศึกษา การใช้ห้องสมุดประชาชนมีผลให้ใช้ห้องสมุดอื่น ๆ ด้วย ผู้ใช้ส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ทางอาชีพจากห้องสมุด ผู้ที่ไม่พอใจห้องสมุดประชาชนโอไฮโอ เซียนไฮต์ เป็นผู้ที่คุ้นเคยกับการใช้ห้องสมุด ความไม่พอใจห้องสมุดแห่งนี้ มิได้เกิดจากทัศนคติที่ไม่ดีต่อห้องสมุดทั่วไป แต่เพราะคาดหวังบริการจากห้องสมุดไว้สูง ผู้ไม่ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่พอใจบริการเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น กฎเกณฑ์ของห้องสมุดและที่จอดรถ ส่วนผู้ใช้ส่วนใหญ่ไม่พอใจเรื่องสำคัญ ๆ คือ เรื่องเจ้าหน้าที่ จำนวนหนังสือ บัตรรายการ และอาคารห้องสมุด

¹ Charles Evans, Middle Class Attitude and Public Library Use (Littleton, Colo.: Libraries Unlimited, 1979).

งานวิจัยที่สำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย เป็นของผู้วิจัยกลุ่มหนึ่ง คือ บุปผา เจริญทรัพย์¹ พัชรินทร์ ชันทอง² สุภาพร นาทีกาญจนกุล³ สุนิทยั เย็นสบาย⁴ และ อุบล รอดเยี่ยม⁵ ได้ทำการวิจัยด้วยกัน เพื่อสำรวจความสนใจความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนต่อบริการ ห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

¹บุปผา เจริญทรัพย์, "การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในภาคเหนือของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) .

²พัชรินทร์ ชันทอง, "การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้ของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) .

³สุภาพร นาทีกาญจนกุล, "การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) .

⁴สุนิทยั เย็นสบาย, "การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) .

⁵อุบล รอดเยี่ยม, "การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) .

ภายในระยะเวลา 2 สัปดาห์ แบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม ตามระดับอายุ 9-18 ปี 19-25 ปี 26-39 ปี และอายุ 40 ปีขึ้นไป ผลการวิจัยเป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ ประชาชนที่มาใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ อายุระหว่าง 9-18 ปี เป็นนักเรียนหรือนักศึกษามาใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง แรงจูงใจที่มาใช้คือ สนใจบริการและกิจกรรมของห้องสมุด ประชาชนทุกระดับอายุเห็นว่า สภาพห้องสมุด วัสดุครุภัณฑ์ หนังสือสิ่งพิมพ์ บริการและกิจกรรมของห้องสมุดส่วนใหญ่เหมาะสมในระดับปานกลาง และมีความต้องการมากที่จะให้ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมส่วนใหญ่ ยกเว้นประชาชนในภาคใต้กับภาคกลางตอนบนที่มีความต้องการปานกลาง ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยคือ ให้เพิ่มงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ หนังสือและบุคลากร สร้างและซ่อมแซมอาคารห้องสมุดให้ได้มาตรฐาน ยกฐานะห้องสมุดประชาชน ขึ้นเป็นสำนักงานเทียบเท่ากรมและปรับปรุงมาตรฐานห้องสมุดประชาชนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่กล่าวถึงพัฒนาการ ปัญหา และวิธีแก้ไขการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย

รายงานความก้าวหน้าของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยเป็นของชาวต่างประเทศ 3 ท่าน คือ ดร. มอริส เอ. เกลแฟนต์ (Dr. Morris A. Gelfand)¹ ดร.แฟรนเชส แลนเดอร์ สเปน (Dr. Frances Lander Spain)² และ ยอร์ช ซานด์เลอร์ (George

¹Gelfand, The National Library, and Library Development and Training in Thailand, pp. 29-33.

²Frances Lander Spain, Some Notes on Library Development in Thailand 1951-1965, Library Science paper, No. 2 (Bangkok: Department of Library Science, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1965), pp. 18-20.

Chandler)¹ ส่วนวิทยานิพนธ์ของสมบูรณ ภูทล่ำ² มุ่งหมายจะศึกษาประวัติพัฒนาการของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ปัญหาและวิธีแก้ปัญหามาโดยการส่งแบบสอบถามและสัมภาษณ์บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน

เกลแฟนด์ กล่าวถึงห้องสมุดประชาชนที่อยู่ในความควบคุมของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการ ในปี 2505 ว่ามีประมาณ 300 แห่ง และยังมีสภาพที่ไม่ดี ใน พ.ศ. 2508 สเปนกล่าวถึงพัฒนาการของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งว่าระหว่าง พ.ศ. 2494-2508 กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้จัดตั้งห้องสมุดประชาชนขึ้นทุกจังหวัด แต่งานห้องสมุดประชาชนยังไม่ก้าวหน้าเท่ากับห้องสมุดประเภทอื่น ๆ ต้องประสบปัญหาในด้านงบประมาณ คุณวุฒิของบุคลากรและจำนวนหนังสือ สำหรับรายงานใน พ.ศ. 2514 ของชานด์เลอร์ กล่าวว่า เมื่อเทียบกับห้องสมุดประเภทอื่น ๆ และเมื่อเทียบกับห้องสมุดประชาชนของประเทศอิหร่าน ฮังกง และญี่ปุ่นแล้ว ห้องสมุดประชาชนของไทยยังพัฒนาช้ามาก ในกรุงเทพฯ มีห้องสมุดเล็ก ๆ 2 แห่ง ที่ดำเนินงานโดยเทศบาลนครกรุงเทพฯ และอีก 3 แห่งโดยกระทรวงศึกษาธิการ ห้องสมุดของกระทรวงศึกษาธิการให้ยืมหนังสือไปอ่านที่บ้านได้ แต่ห้องสมุดของเทศบาล ให้บริการอ่านภายในห้องสมุดเท่านั้น

สำหรับเกลแฟนด์ ได้เสนอวิธีปรับปรุงงานห้องสมุดประชาชนไว้ดังนี้ 1) ให้จัดหาหนังสือและนิตยสารที่ทันสมัยเข้าห้องสมุดให้มากขึ้น 2) จัดตั้งห้องสมุดประชาชนตัวอย่างในกรุงเทพฯ ให้มีบริการดีเลิศเป็นตัวอย่างแก่ห้องสมุดอื่น ๆ 3) กระทรวงศึกษาธิการ ควรหาทางกระตุ้นให้บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนปรับปรุงตนเองและงานบริการของห้องสมุด หาทางให้มีโอกาสเลื่อนขั้นหรือตำแหน่งสูงขึ้น และเจ้าหน้าที่ของกระทรวงฯ ควรออกไปตรวจตราเยี่ยมเยียนด้วย 4) กระทรวงศึกษาธิการ ควรหาวิธีกระตุ้นให้ประชาชนของท้องถิ่นร่วมมือ

¹George Chandler, Library in the East (London: Seminar Press, 1971), p. 109.

²สมบูรณ ภูทล่ำ, "ปัญหาของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย."

กันช่วยเหลือกิจการห้องสมุดประชาชนให้มากขึ้น ควรจัดการบริหารห้องสมุดโดยแบ่งตาม
เขตการศึกษาที่เป็นอยู่ สนับสนุนทางการเงิน จัดตั้งคณะกรรมการห้องสมุด และออก
กฎหมาย เพื่อสนับสนุนกิจการห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยของสมบูรณ์สรุปว่า หน่วยงานที่ดำเนินงานห้องสมุดประชาชนมี 5
หน่วยคือ กองการศึกษาผู้ใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการ เทศบาลนครกรุงเทพ เทศบาลนคร
ธนบุรี กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (ก.ร.ป. กลาง) และกรมการ
พัฒนาชุมชน ห้องสมุดประชาชนของเทศบาลฯ มีสภาพค่อนข้างดี แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องสถานที่
ตั้งไม่เหมาะสม ห้องสมุดประชาชนของกองการศึกษาผู้ใหญ่มีปัญหาเรื่อง การบริการ อาคาร
ครุภัณฑ์ บรรณารักษ์ หนังสือและงบประมาณ ผู้เขียนเสนอแนะให้สร้างอาคารที่ถูกต้องแบบแผน
ให้มีกฎหมายห้องสมุด ยกฐานะห้องสมุดประชาชนขึ้นเป็นกอง ตั้งห้องสมุดประชาชนตัวอย่าง
ขึ้นในนครหลวงกรุงเทพธนบุรี และให้มีระบบห้องสมุดประชาชน

๙ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมประวัติห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ในด้านวัตถุประสงค์และหน้าที่ของห้องสมุด สภาพทั่วไปของห้องสมุด ครุภัณฑ์ หนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ระเบียบกฎเกณฑ์ การปฏิบัติงานของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ บริการและกิจกรรมของห้องสมุด
3. เพื่อทราบความต้องการ และข้อเสนอแนะของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุง และส่งเสริมงานห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๙ สมมติฐาน

1. ผู้ใช้ให้ความสนใจต่อห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครในระดับปานกลาง

2. ยังต้องมีการปรับปรุงและส่งเสริมงานห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ให้ดียิ่งขึ้น

๙ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ในด้าน วัตถุประสงค์และหน้าที่ของห้องสมุด สภาพทั่วไปของห้องสมุด ทรัพยากร หนังสือและสิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ ระเบียบกฎเกณฑ์ของห้องสมุด การปฏิบัติงานของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ บริการและกิจกรรม ในห้องสมุดประชาชน 6 แห่งของกรุงเทพมหานคร คือ ห้องสมุดประชาชนสวนลุมพินี ห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง ห้องสมุดประชาชนปทุมวัน ห้องสมุดประชาชนนongคาราม ห้องสมุดประชาชนวัดสังข์กระจาย และห้องสมุดประชาชนบางเขน รวมทั้งสำรวจความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้ใช้เหล่านี้

ตัวอย่างประชากรที่เลือก เป็นผู้ที่ เข้าใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 แห่งดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ 6 ธันวาคม 2522 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม 2522 รวมทั้งสิ้น จำนวน 400 คน โดยการแจกแบบสอบถามให้ตอบ ลักษณะของแบบสอบถามมีทั้งที่กำหนดคำตอบ ให้เลือก และที่เปิดโอกาสให้ตอบโดยเสรี คำถามเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ใช้ สภาพการมาใช้และความสนใจห้องสมุด ทัศนคติในด้านต่าง ๆ ต่อห้องสมุด ความต้องการ และข้อเสนอแนะของผู้ใช้

๑๐ วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาความรู้พื้นฐานเรื่องห้องสมุดประชาชนทั่วไป ห้องสมุดประชาชน นครหลวงในต่างประเทศ และศึกษาห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร จากหนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ

2. สัมภาษณ์ หัวหน้างาน บรรณารักษ์ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูล เรื่องห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครที่ครบถ้วน

3. สังเกตการณ์ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครทั้ง 6 แห่ง ประกอบการสัมภาษณ์
4. สัมภาษณ์ทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร โดยแจกแบบสอบถามแก่ผู้ใช้ห้องสมุด จำนวน 400 คน ตั้งแต่วันที่ 6 ธันวาคม 2522 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม 2522
5. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยใช้วิธีการทางสถิติ หาค่าอัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางกิ่งบรรยาย
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายและเสนอแนะ

๔. ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ถือว่า เชื่อถือได้และวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เนื่องจาก ได้ให้ผู้มีความรู้และอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้ว
2. คำตอบที่ได้รับจากผู้ใช้ห้องสมุด ถือว่าเป็นความจริง ตอบคำถามได้ตามประเด็นที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์
3. ทัศนคติของผู้ใช้กลุ่มที่เลือกให้ตอบแบบสอบถาม เป็นตัวแทนของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร เพราะคัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างถูกต้อง

๕. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

กรุงเทพมหานคร

หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นในเขตนครหลวงของประเทศไทย มีอาณาเขตรวมทั้งจังหวัดพระนครและธนบุรีเดิม มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารตามนโยบายของรัฐบาลและขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย

ทัศนคติ

สภาพความรู้สึกลงทางด้านจิตใจ ซึ่งรวมความคิดเห็น ความรู้สึก และความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นผลจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล จำแนกเป็นทัศนคติเฉพาะด้านได้ และถือว่ารัดได้โดยวิธีการทางสถิติ

ผู้ใช้, ผู้ใช้ห้องสมุด

ผู้ที่เข้าใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร แห่งใดแห่งหนึ่งในจำนวน 6 แห่ง โดยอาจมาใช้บริการโดยตรงหรือใช้ห้องสมุดเพื่อการอื่นก็ตาม ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร 6 แห่งได้แก่ ห้องสมุดประชาชนสวนลุมพินี ห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง ห้องสมุดประชาชนปทุมวัน ห้องสมุดประชาชนนนทบุรี ห้องสมุดประชาชนวัดสังข์กระจาย และห้องสมุดประชาชนบางเขน

✕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบประวัติงานห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร
2. ทราบทัศนคติของผู้ใช้ที่มีต่อห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ทั้งในด้านวัตถุประสงค์และหน้าที่ของห้องสมุด สภาพทั่วไป ครัวเรือน หนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ระเบียบกฎเกณฑ์ของห้องสมุด การปฏิบัติงานของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ บริการและกิจกรรมของห้องสมุด
3. ทราบความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร

4. เป็นแนวทางในการปรับปรุง และส่งเสริมให้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครสนองความต้องการของผู้ใช้ได้มากขึ้น
5. กระตุ้นให้ผู้บริหารของกรุงเทพมหานครเห็นความสำคัญและส่งเสริมงานห้องสมุดประชาชนให้ดียิ่งขึ้น
6. เป็นแนวทางในการวางแผนและจัดการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานครต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย